

گزارش اجمالی از برگزاری اولین سمینار آمارهای حیاتی

براساس مفاد بند ۰۲-۳۲ از موضوع قرارداد شماره IRA-94-PO8 (طرح پوشش کامل وقایع حیاتی) مورخ ۱۳۷۳/۹/۳۰ منعقدہ بین نمایندگی صندوق جمعیت سازمان ملل متحد در ایران و سازمان ثبت احوال کشور پیش‌بینی شده بود که سمیناری در زمینه آمارهای حیاتی برگزار گردد. با توافق طرفین زمان برگزاری سمینار روزهای شنبه و یکشنبه، ۲۵ و ۲۶ آذرماه سال ۱۳۷۴ (۱۶ و ۱۷ دسامبر ۱۹۹۵) تعیین گردید.

سازمان ثبت احوال به منظور برگزاری هر چه بهتر سمینار، هیأتی را انتخاب کرد و کار برگزاری سمینار آمارهای حیاتی را به هیأت مزبور محول نمود. وظایف عمده این هیأت تقسیم کارها و پیگیری انجام درست و به موقع آنها بود که با تشکیل کمیته‌های زیر وظایف هر یک تعیین و اعلام گردید.

۱. کمیته تبلیغات، به منظور جلب همکاری بیشتر متخصصان و صاحبان نظران و انعکاس نتایج برگزاری سمینار در سطح ملی.
۲. کمیته تخصصی، جهت تصدی و سازماندهی فعالیتهای علمی سمینار.
۳. کمیته تدارکات، جهت فراهم ساختن امکانات مورد نیاز برگزاری سمینار.

۱. خلاصه فعالیتهای هر یک از کمیته‌ها

کمیته تبلیغات: پس از دریافت عناوین کلی و فرم شرکت در سمینار فعالیت تبلیغاتی خود را با چاپ و توزیع آنها آغاز کرد و سپس با دعوت از نمایندگان رسانه‌های گروهی از قبیل روزنامه‌های کثیرالانتشار، صدا و سیما و تهیه و نصب پلاکاردها وظایف خود را به نحو مطلوب انجام داد. این کمیته علاوه بر پخش به موقع بخشهایی از مطالب سخنرانان از طریق سیما و انجام مصاحبه‌های رادیویی و چاپ خلاصه مقالات در روزنامه‌های کثیرالانتشار توانست اذهان عمومی را به سمینار جلب نماید.

کمیته تخصصی: ضمن تعیین عناوین کلی مباحث و خطوط و اهداف عمومی برگزاری سمینار با دو

روش اقدام به جلب همکاری متخصصان و صاحب‌نظران کرد: الف. فراخوان مقاله از طریق کمیته تبلیغات و ب. تماس با متخصصان و دعوت مستقیم از آنان برای شرکت در سمینار.

این کمیته همچنین وظیفه بررسی مقالات واصله و انتخاب مقالات برتر را جهت ارایه در سمینار به‌عهده داشت که در همین راستا از بین ۵۲ مقاله دریافتی ۱۴ مقاله جهت ارایه انتخاب و به نویسندگان آنها ابلاغ کرد. مقالات علمی پذیرفته شده دیگری نیز از طرف این کمیته مشخص شدند که به‌دلیل محدودیت زمانی امکان ارایه آنها میسر نگردید.

در این سمینار علاوه بر مراکز دانشگاهی از ۳۲ مرکز علمی مهم کشور نمایندگانی حضور داشتند که حضور این جمع در تاریخ سمینارهای مشابه تقریباً سابقه نداشته است و از این رو سمینار برگزار شده یکی از موفق‌ترین سمینارهای موضوعی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در کشور بوده است.

۲. برگزاری سمینار

در ساعت ۸/۳۰ صبح روز ۲۵ آذر ماه ۱۳۷۴ نخستین سمینار علمی و تخصصی آمارهای حیاتی در ایران، در سازمان ثبت احوال کشور آغاز به کار کرد و دو روز ادامه یافت. در این سمینار گروهی از استادان و محققان علوم اجتماعی و آمارشناسان مراکز گوناگون پژوهشی، جمعیت‌شناسان و پژوهشگران دانشگاهها، پزشکان و کارشناسان ثبت احوال و مرکز آمار ایران و علاقه‌مندان مختلف شرکت کرده بودند. پس از تلاوت آیاتی از کلام... مجید و اعلام برنامه، نخست آقای دکتر محمودی دبیر سمینار گزارش برنامه‌های پژوهشی سازمان ثبت احوال و آمیزه علمی و فرهنگی برگزاری سمینار را اعلام کرد. آقای دکتر محمودی اهم فعالیت‌های طرح پوشش کامل وقایع حیاتی را به شرح زیر برشمردند:

۱. تجدیدنظر در فرمهای فعلی ثبت رویدادها،

۲. تأمین کمبود تجهیزات و امکانات ثبت رویدادها و تولید آمار حیاتی،

۳. انتخاب امضاء ثبت احوال در نقاط روستایی،

۴. انتخاب استانهای نمونه جهت اجرا،

۵. آموزش پرسنل اجرایی،

۶. تربیت کاردان و کارشناس آمار،

۷. ارایه آموزش به رابطین،

۸. تهیه برنامه نظارتی برای کنترل اجراء،

۹. برگزاری سمینار آمار حیاتی،

۱۰. مبادله تجربیات با سایر مجامع،

۱۱. اجرای آزمایشی طرح در سه استان منتخب و تعمیم اجراء در سنوات بعد».

و افزودند که:

«در بین فعالیتهای یاد شده اقدامات مربوط به بندهای ۱، ۳، ۴ و ۵ انجام شده و بندهای ۲ و ۶ در حال اجرا می‌باشند. زمینه اجرای بند ۷ فراهم شده و بند ۹ مفاد قرارداد برگزاری سمینار آمار حیاتی یعنی سمینار حاضر بوده که از امروز برگزار می‌گردد».

آنگاه جناب آقای بشارتی وزیر محترم کشور، با سخنرانی خود درباره اهمیت آمار و کامپیوتریزه شدن آن و نیز زحمات کارشناسان ثبت احوال، سمینار را به‌طور رسمی افتتاح کردند. آقای بشارتی در بخشی از سخنان خود یادآور شدند:

«باید مدیرانی که در اینجا قرار می‌گیرند و کار می‌کنند، اطلاعاتی را که مورد نیاز سازمان می‌باشد داشته باشند و اعتقاد به هدف و نیاز داشته باشند و طبعاً خودشان را و اطلاعاتشان را به روز کنند، امکانات وجود دارد، اما امکانات ایجاد شدنی نیست و ما نباید بنشینیم و برای ما ایجاد کنند، بلکه باید آنرا به‌وجود بیاوریم. امکانات را به ما نمی‌دهند، ما باید آنرا به‌وجود بیاوریم وقتی شما خودتان به‌لحاظ دانش نیاز جامعه را به نحوی ترسیم کردید که برای همه جا افتاد، دستگاهها بخصوص دولت موظف است که از شما حمایت کند و نیاز به تبلیغات نیست و نیاز به التماس نیست، نیاز به دنبال کسی رفتن نیست بلکه دیگران می‌آیند به دنبال شما.»

ایشان در ادامه فرمودند:

«امروز سازمان ثبت احوال این شکلی است و امروز مرجع کشور شده در بسیاری از کارها به سازمان ثبت احوال مراجعه می‌کنند تا از تجربیات و دانش شما استفاده کنند. به دنبال شما آمده‌اند. این فقط بهره‌وری از تکنولوژی شماست. حال اگر دانش شما هم به این حد پیش برود، بیشتر مطرح می‌شوید و بیشتر مورد توجه قرار خواهید گرفت.»

پس از سخنرانی وزیر محترم کشور، جناب آقای دکتر شو، ریاست محترم صندوق جمعیت سازمان ملل متحد سخنرانی خود را با تمجید از پیشرفتهای علمی و فنی آمارشناسان ایران در سالهای اخیر، آغاز کردند. وی دستگاههای آماری ایران و کارشناسی ایرانیان را در رده بالا دانستند. آقای شو در سخنرانی خود افزودند:

«صندوق جمعیت سازمان ملل متحد از همکاری با سازمان ثبت احوال کشور در جهت اصلاح نظام آمارهای حیاتی در چارچوب یک پروژه مشترک بسیار خرسند است. هدف از اجرای این

پروژه کمک به سازمان برای دستیابی به پوشش کامل ثبت وقایع حیاتی است. در چهارچوب این پروژه کوشش خواهد شد که ثبت موالید و اموات به ترتیب به میزان ۹۵ و ۹۰ درصد افزایش یابد. این منظور از طریق بهبود بخشیدن روشهای گزارش تولد و مرگ و آموزش تعداد زیادی از رابطین ثبت احوال صورت می‌گیرد. پروژه همچنین سازمان را یاری خواهد داد تا تعدادی از کارکنان خود را آموزش دهد تا به‌عنوان کارشناس آمارهای حیاتی در ادارات ثبت احوال استانی و شهرستانها خدمت کنند.»

رییس محترم صندوق جمعیت سازمان ملل متحد در پایان یادآور شدند:

«در مقایسه با بسیاری از کشورهای درحال توسعه، سازمان ثبت احوال کشور (= ایران) در ارتقای بیشتر کیفیت خدمات خود از مزایایی برخوردار بوده است. جمهوری اسلامی ایران در زمینه ثبت وقایع حیاتی دارای سابقه ممتد و تجاری غنی است. به‌طورکلی تواناییهای فنی سازمان و وسایل مورد نیاز جهت ثبت آمارهای حیاتی در وضعیت خوبی قرار دارد. سازمان دارای چند مرکز آموزشی برای آموزش کارکنان است و این ترتیبی است که احتمالاً در جهان منحصر به فرد می‌باشد.»

جناب آقای رحمانی، ریاست محترم سازمان ثبت احوال و معاون وزیر کشور پس از سخنرانی آقای شو، پشت تریبون قرار گرفتند. ایشان شرح و بسط کاملی از فعالیتهای چند ساله سازمان ثبت احوال کشور را بیان داشتند و حاضران را به پاره‌ای از مشکلات توجه دادند که با همکاریهای همه‌جانبه متخصصان قابل ترمیم می‌باشد. رییس سازمان ثبت احوال کشور با ارایه پیشنهاد زیر به مسأله علمی آمار و ثبت احوال و دموگرافی، بُعد مترقی و مسؤولانه‌ای دادند. ایشان بیان کردند:

«یک پیشنهاد مشخص هم داریم، که همینجا به حضور وزیر محترم کشور عرض می‌کنم، ما مشابه کشورهایی که در شرایطی به لحاظ نظام ثبتی و نظام آماری هستند، یک شورای عالی نظام آماری نداریم که از ضرورت‌های نظام آماری، شورای عالی نظام آماری است که باید درست کرد و حدود ده سال است که این شورا تشکیل نشده است... ما شورای عالی آماری نیاز داریم که مستقیماً زیر نظر ریاست جمهور باشد. مثل کشورهای پیشرفته کسی که مسؤولیت اصلی را برعهده دارد، رییس این شورا است... ما شورای عالی آماری می‌خواهیم که اگر نرخ رشد را اعلام کرد، همه این مراحل را دیده باشیم.»

پس از اجرای برنامه افتتاحیه هیأت ریسه سیمینار به شرح زیر برگزیده شدند:

آقای دکتر منوچهر فرهنگ اقتصاددان و استاد دانشگاه (رییس جلسه در روز اول)

- مورخ و جامعه‌شناس استاد و عضو هیأت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی (ریس جلسه در روز دوم) **آقای دکتر ناصر تکمیل همایون**
- جامعه‌شناس و استاد دانشگاه **آقای دکتر سیف‌اللهی**
- جمعیت‌شناس و عضو هیأت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی **آقای دکتر احمد کتابی**
- کارشناس ارشد آمار. **آقای دکتر محمود هدایت**
- کارشناس ارشد جمعیت. **آقای ارژنگ امیرخسروی**
- معاون فرهنگی یونسکو در ایران. **آقای دکتر یگانه**
- قائم مقام و معاون اداری و مالی سازمان ثبت احوال کشور. **آقای سیدعباس احمدی**

۳. مقاله‌ها و سخنرانیها

در این سمینار که در دو روز انجام گرفت غیر از سه سخنرانی رسمی و یک گزارش در جمع ۱۳ سخنرانی ارائه شد که پاره‌ای از آنها تازگی داشت و کمیته تخصصی با در نظر گرفتن ضوابط چندگانه از میان مقاله‌های رسیده، گزینش کرده بود.

سخنرانیهای روز اول به ترتیب زیر ایراد گردید:

- آقای محمد ابراهیم طریقت** مکانیزه کردن سیستم سازمان ثبت احوال کشور
- آقای دکتر محمود هدایت** نظام آماری و جایگاه ثبت احوال
- آقای محمد حسین نجاتیان** ارزیابی پوشش ثبت وقایع حیاتی
- آقای دکتر ناصر تکمیل همایون** نگاهی به آمار و مقدمه احصاء در تمدن ایران و اسلام
- آقای دکتر عطاء... متین** اثرات رشد بی‌رویه جمعیت بر غدد مترشحه داخلی
- آقای ارژنگ امیرخسروی** بررسی آماری عملکرد سازمان ثبت احوال
- آقای دکتر محمد میرزایی** روشهای ارزیابی آمارهای جمعیتی
- آقای دکتر مجید مساواتی آذر** مرگ و میر، علل و تغییرات آن در نقاط مختلف ایران
- سخنرانیهای روز دوم به ترتیب زیر ایراد گردید:

- آقای دکتر تقوی** اهمیت ثبت وقایع به شیوه جاری
- آقای دکتر فریبرز رییس‌دانا** جمعیت‌شناسی اقتصادی، سرشماری یا آمارهای حیاتی
- خانم دکتر امامی** پاره‌ای از آمارهای حیاتی و نقش آنها در بررسی توسعه جوامع

کاربردهای اجتماعی آمارهای وقایع چهارگانه	آقای دکتر تقی طاهری
نظام آماری وقایع ثبتی و مشکلات آن	آقای آستانه اصل
آمارهای زیستی در ایران و جهان	آقای دکتر امیر آشفته تهرانی
مسائل و مشکلات حقوقی در ثبت رویدادهای حیاتی	آقای ماحوزی

۴. اختتامیه و پیشنهادها

در پایان هر دو روز سمینار، مراسم پرسش و پاسخ برگزار شد و شرکت‌کنندگان در موضوعهای مورد بحث اظهار نظر کردند.

پس از سپاسگزاری حضاران از دست‌اندرکاران این سمینار علمی و سپاسگزاری جناب آقای رحمانی از شرکت فعالانه و صمیمانه حضاران در سمینار، پیشنهادهای زیر به‌عنوان قطعنامه فرهنگی نخستین سمینار آمارهای حیاتی به تصویب رسید:

۱. انتشار سخنرانیها و مقالات واصله به سمینار به‌طور مستقل و نهایتاً مجموعه.
۲. برگزاری سالانه سمینار آمارهای انسانی.
۳. توسعه امر پژوهش و انتشارات علمی در سازمان ثبت احوال.
۴. فراهم آوردن تسهیلات لازم برای پژوهشگران و دانشجویانی که در حال فراهم آوردن رساله‌های کارشناسی ارشد و دکتری خود هستند (از بایگانی‌های علمی سازمان) و کتابخانه‌ها.
۵. بالا بردن بودجه علمی - تحقیقاتی و فرهنگی سازمان.
۶. کوشش در تشکیل شورای عالی آمار و فعال کردن آن با نگرش جدید.
۷. کوشش در هماهنگ کردن مراکز آماری کشور.
۸. تجلیل از مرحوم عبدالغفار نجم‌الدوله و شادروان دکتر عباسقلی خواجه‌نوری بنیانگذاران علم احصائیه و آمار در کشور.
۹. سپاسگزاری از کلیه کارکنان سازمان ثبت احوال کشور به‌مناسبت برگزاری سمینار و فراهم آوردن شرایط مناسب.
۱۰. زمینه‌سازی ارتقای علم آمار انسانی در سراسر کشور و رفع نواقص موجود در آمارها و شاخصهای جمعیتی.
۱۱. فراهم ساختن امکانات شرکت در مجامع بین‌المللی ذریبط برای کارشناسان آمار انسانی.
۱۲. توجه بیشتر به مبادله کارشناسی در مقیاس بین‌المللی در زمینه آمارهای جمعیتی.